

УДК 272/273-9(092)“Кунцевич”

DOI <https://doi.org/10.52761/3041-1777.2025.20.15>

СВЯЩЕННОМУЧЕНИК ЙОСАФАТ КУНЦЕВИЧ. МАНДРІВКА МОЩЕЙ З ВІТЕБСЬКА ДО РИМА

Ольга (с. Андрея) МАСЛІЙ

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, другий заступник
директора і науковий співробітник Науково-дослідного інституту історії
Церкви,

ПЗВО «Івано-Франківська академія Івана Золотоустого»,
вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, 76019, Україна

e-mail: andrea.zsm@gmail.com

ORCID: [0000-0001-9878-7128](https://orcid.org/0000-0001-9878-7128)

Тарас КОТИК

студент II курсу освітньо-професійної програми «Богослов'я» спеціальності
041 «Богослов'я» освітнього рівня магістра,

ПЗВО «Івано-Франківська академія Івана Золотоустого»
вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, 76019, Україна

e-mail: tkoty4@gmail.com

ORCID: [0009-0007-4303-8091](https://orcid.org/0009-0007-4303-8091)

Бібліографічний опис статті: Маслій О. (с.А), Котик Т. (2025). Священномученик Йосафат Кунцевич. Мандрівка мощей з Вітебська до Рима. *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія.* 20, 228–242. <https://doi.org/10.52761/3041-1777.2025.20.15>

Стаття присвячена дослідженню історичної подорожі та збереження мощей священномученика Йосафата Кунцевича (1580/84–1623), які стали символом боротьби та стійкості Унійної Церкви на землях Речі Посполитої. Проаналізовано ключові етапи переміщення реліквій, починаючи від мученицької смерті у Вітебську, їхнього укриття та чудесного захисту під час польсько-московських воєн (1627, 1633 рр.). Особлива увага приділена подіям 1705 року, коли цар Петро I намагався знищити мощі в Полоцьку, що призвело до вбивства ченців-василіан. Докладно описано складну подорож мощей через Супрасль, Білу Підляську (де їх у 1873 р. замурувала російська влада), їхнє таємне порятунок у 1916 р., перевезення до Відня та кінцеве прибуття до базиліки Святого Петра в Римі (1963 р.). Дослідження підкреслює значення цього процесу для піднесення авторитету УГКЦ на міжнародному рівні.

Ключові слова: Йосафат Кунцевич, мощі, священномученик, Унійська церква, Рим, Вітебськ, Полоцьк, Біла Підляська, Відень, ЧСВВ.

Olha (s. Andreia) MASLII

*Candidate of Historical Sciences, Docent,
Associate Professor of the Department of Social and Humanitarian Disciplines,
Second Deputy Director and Research Fellow of the Research Institute of Church
History,*

*PHEI «Ivano-Frankivsk Academy of Ivan Zolotoustyj»,
Sofron Mudryy str., 22, 76019, Ivano-Frankivs'k, Ukraine*

e-mail: andrea.zsm@gmail.com

ORCID: [0000-0001-9878-7128](https://orcid.org/0000-0001-9878-7128)

Taras KOTYK

*2nd year student of the educational and professional program «Theology», specialty
041 «Theology», master's level*

*PHEI «Ivano-Frankivsk Academy of Ivan Zolotoustyj»,
Sofron Mudryy str., 22, 76019, Ivano-Frankivs'k, Ukraine*

e-mail: tkoty4@gmail.com

ORCID: [0009-0007-4303-8091](https://orcid.org/0009-0007-4303-8091)

**HOLY MARTYR JOSAPHAT KUNCEVICH. THE JOURNEY OF THE
RELICS FROM VITEBSK TO ROME**

The article is devoted to the study of the historical journey and preservation of the relics of the holy martyr Josaphat Kuntsevych (1580/84–1623), which became a symbol of the struggle and resilience of the Uniate Church in the lands of the Polish-Lithuanian Commonwealth. The key stages of the relics' journey are analysed, beginning with their martyrdom in Vitebsk, their concealment and miraculous protection during the Polish-Muscovite wars (1627, 1633). Particular attention is paid to the events of 1705, when Tsar Peter I attempted to destroy the relics in Polotsk, which led to the murder of Basilian monks. The complex journey of the relics through Supraśl, Biała Podlaska (where they were walled up by the Russian authorities in 1873), their secret rescue in 1916, transport to Vienna and final arrival at St. Peter's Basilica in Rome (1963) are described in detail. The study emphasises the importance of this process for raising the authority of the Ukrainian Greek Catholic Church at the international level.

Key words: *Josaphat Kuntsevych, relics, martyr, Uniate Church, Rome, Vitebsk, Polotsk, Biała Podlaska, Vienna, Basilian Order.*

Постановка проблеми. *Постать священномученика Йосафата Кунцевича, архієпископа Полоцького, є однією з ключових для історії Берестейської унії та Греко-католицької церкви. Попри його канонізацію (1867 р.), довкола особи святого в ХІХ ст. точилася гостра боротьба, спричинена москвофільськими течіями та російською імперською політикою, спрямованою на ліквідацію унії. Проблема полягає у необхідності систематизації та верифікації історичних відомостей щодо багаторічної мандрівки його мощей (1623–1963 рр.), яка була*

сповнена військовими загрозами, політичними маніпуляціями (як-от замурування у 1873 р.) та таємними порятунками. Ця подорож є метафоричним відображенням долі самої Унійної Церкви. Вирішення цієї проблеми має важливе наукове значення для комплексного осмислення історії УГКЦ, підтвердження її мученицького шляху та впливу вшанування святого на міжнародний авторитет Церкви, зокрема під час Другого Ватиканського Собору.

Аналіз джерел та останніх публікацій. Дослідження базується на комплексі першоджерел та наукових праць. Вагому інформацію про життя та діяльність Йосафата Кунцевича, а також про ранній період шанування мощей після його смерті (1623-1705 рр.) надають такі роботи як «Записки Чина Св. Василія Великого» та «Збірник на пошану св. Йосафата Кунцевича». Біографічні та історичні дані про епоху унії та діяльність самого архиєпископа містяться у фундаментальних працях Г. Лужницького та М. Соловія та А. Великого.

Складний період Північної війни та події 1705 року в Полоцьку, зокрема свідчення про напад царя Петра I на монастир василіан, детально описані у свідченнях Franciszek Henryk Duchński та дослідженні Evgenii Viktorovich Anisimov про реформи Петра I. Інформація про подальшу долю мощей, їхнє перебування у Білій Підляській, укриття та таємний порятунок у 1915–1916 рр. ґрунтується на унікальних спогадах очевидця Федора Зайця.

Канонізаційний процес та політичний контекст XIX ст., зокрема вплив москвофілів на ставлення до святого, висвітлюються в праці Kerstin S. Jobst. Енциклопедичні видання, як-от «Енциклопедія історії України», забезпечують загальний історичний контекст. Нарешті, фінальний етап перевезення мощей до Відня та Рима, зокрема події Другого Ватиканського Собору, підтверджуються матеріалами Catholic Encyclopedia та працею M. Marchione про Папу Пія XII. Загалом, ці джерела дозволяють повноцінно реконструювати історичний шлях мощей.

Об'єкт дослідження. Мандрівка та збереження мощей священномученика Йосафата Кунцевича як історичний і релігійний феномен, що охоплює період від 1623 до 1963 року.

Предмет дослідження. Політичні, релігійні та військові чинники, що визначали переміщення мощей, процеси їхнього вшанування (канонізація, паломництва, інспекції) та вплив цих подій на авторитет і долю Греко-католицької церкви.

Мета дослідження. Систематизувати та проаналізувати ключові історичні етапи мандрівки мощей священномученика Йосафата Кунцевича з Вітебська до Рима, виявити причини їхнього переміщення та оцінити значення кінцевого розміщення в базиліці Святого Петра для УГКЦ.

Основний виклад матеріалу. Йосафат Куцевич народився 1580 (1584) р. в містечку Володимирі Волинського воєводства Малопольської провінції Речі Посполитої (тепер це територія України). Його батько походив із шляхетного роду та обіймав посаду радника. Батьки заохочували його до зростання в побожності та участі в християнському житті. У школі міста Володимира

майбутній святий добре вчився, швидко освоїв церковнослов'янську мову та вивчив велику частину Часослова¹. З цього почалася його ґрунтовна релігійна освіта, якої не мала більша частина тодішнього духовенства².

1604 р. він вступив до монастиря Святої Трійці у Вільносі (ЧСВВ). Люди почали дізнаватися про його вправління в чеснотах та відвідування монастиря. Згодом Йосиф Рутський (1574-1637 рр.) приєднався до цього ордену. Їхніми спільними зусиллями почалося відродження східнокатолицького монашого життя. 1609 р. Йосафата було висвячено на священника. Перед цим він мав навчання в єзуїта Фабриція (1537-1619 рр.)³.

Через деякий час Йосафат став ігуменом кількох монастирів. 12 листопада 1617 р. його призначили на посаду єпископа-коад'ютора Полоцької архієпархії⁴. У березні наступного р. він став архієпископом міста Полоцька. Під час його перебування на посаді було відбудовано Софійський собор у Полоцьку та велику кількість храмів за межами міста⁵.

Єпископ Йосафат Кунцевич мав одне з найскладніших завдань - заохотити місцеве населення прийняти унію з Римом. Незважаючи на труднощі, він видав катехизм для духовенства; склав правила священничого життя, за дотриманням яких повинні були дивитися диякони⁶. Проти його реформ найбільше повставали східні єпархії. 1620 р. було відновлено православну ієрархію в Києві⁷, що підсилило позиції противників Берестейської унії. Митрополит Мелетій Смотрицький звинуватив владика Йосафата Кунцевича в тому, що він готує тотальну латинізацію Церкви.

12 листопада 1623 р. розлючений натовп увірвався до резиденції архієпископа Йосафата Кунцевича. Після того, як архієпископ вийшов зі своєї кімнати та зробив знак святого хреста, двоє чоловіків увірвалися з кімнати, що була навпроти. Один з них вдарив владика палицею, а інший – сокирою. На цьому трагічному моменті закінчилося життя архієпископа Полоцька⁸.

Одним з найцікавіших питань, що стосуються постаті священномученика Йосафата Кунцевича, є перевезення його мощей від одного міста до іншого. Ще задовго до беатифікаційного процесу люди почали бачити заступництва священномученика за них. 1627 р., під час польсько-шведської війни (1620-1629 рр.) відбулася облога міста Полоцька шведськими військами. Була дуже велика ймовірність профанації мощей, але армія шведів відступила з невідомої причини.

¹ Josaphat Kuntsevych. URL: https://en.m.wikipedia.org/wiki/Josaphat_Kuntsevych. (дата звернення: 07.04.2025).

² Bain, R. Nisbet. *The first Romanovs and Wladislaus IV, 1613–1648*. Cambridge : at the University Press., 1908. P. 202-203.

³ St. Josaphat Kuncsevyc. *Catholic Encyclopedia*. URL: <https://www.newadvent.org/cathen/08503b.htm>. (дата звернення: 07.04.2025).

⁴ Соловій М.М., Великий А.Г. *Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба*. Торонто: Видавництво оо. Василян, 1967. С. 184.

⁵ Соловій М.М., Великий А.Г. *Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба*. Торонто: Видавництво оо. Василян, 1967. С. 197-198.

⁶ Josaphat Kuntsevych. URL: https://en.m.wikipedia.org/wiki/Josaphat_Kuntsevych. (дата звернення: 07.04.2025).

⁷ Бабинський А. *Історія УГКЦ за 90 хвилин. Вид 2-ге, доп.* Львів: Видавництво «Свічадо», 2018. С. 51.

⁸ Соловій М.М., Великий А.Г. *Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба*. Торонто: Видавництво оо. Василян, 1967. С. 295-298.

Люди вважали це допомогою свого колишнього владики ⁹. Ще один схожий випадок трапився під час облоги Полоцька 1633 р. (під час польсько-російської (Смоленської) війни 1632-1634 рр.). Московські війська готувалися штурмувати замок, проте вони відступили, оскільки побачили велику кількість польських воїнів на стінах замку. Насправді їх було близько 50 осіб. Після цього мешканці Полоцька стали цінувати моці священномученика Йосафата ще більше, адже він уже двічі захистив їхнє місто від захоплення ворогами ¹⁰.

1650 р. було виготовлено саркофаг зі срібла, який замовив Лев Казимир Сапіга (1609-1656 рр.) ¹¹. Згодом він пригодився, оскільки 1653 р. ¹² (за іншими даними – 1652 р.) ¹³ р. моці було вивезено з міста у зв'язку з наступом московських військ на Полоцьк, Оршу, Вітебськ, Мінськ та інші міста. Моцями почав опікуватися архієпископ Габріель Коленда, який протягом чотирьох років перевозив їх з одного міста до іншого, поки не привіз їх до Супрасля 1657 р. 12 листопада 1667 р, через сорок чотири роки після смерті священномученика Йосафата, його моці були урочисто завезені до міста Полоцька. Мешканці міста з великою радістю вітали повернення тіла свого владики, дякували за отримані ласки та випрошували нові ¹⁴.

З 1667 по 1705 роки моці перебували в Полоцьку. Протягом цих тридцяти восьми років до міста прибували тисячі паломників, які мали бажання прийти до джерела ласк та благословень, місця зцілення та здійснення чуд за посередництвом блаженного (святим його було визнано 1867 р.). 1705 р, після майже сорокарічного перебування в соборі Святої Софії міста Полоцька, тіло священномученика знову покинуло місто. З цього моменту воно ніколи не поверталось до Полоцька ¹⁵.

Протягом 1700-1721 років тривала Північна війна між Швецією та Московським царством. Однією зі складових цієї війни можна вважати громадянську війну в Польщі (1704-1706 рр.). Цей громадянський конфлікт виник через боротьбу за королівський трон між Августом (II) Сильним, якого підтримував Петро I (Московське царство) та Станіславом Лещинським, якого підтримував Карл XII (король Швеції). Закінчилася ця війна тимчасовою перемогою короля Станіслава ¹⁶.

⁹ Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василян, 1967. С. 371.

¹⁰ Guepin A. Saint Josaphat, archevêque de Polock, martyr de l'unité catholique et L'Eglise Grecque unie en Pologne, Том 2. Париж, 1874. Р. 349.

¹¹ Kerstin S. Jobst Transnational and Trans-Denominational Aspects of the Veneration of Josaphat Kuntsevych. *Journal of Ukrainian studies*. № 37. 2012. Р. 8.

¹² Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василян, 1967. С. 373.

¹³ Kerstin S. Jobst Transnational and Trans-Denominational Aspects of the Veneration of Josaphat Kuntsevych. *Journal of Ukrainian studies*. № 37. 2012. Р. 8.

¹⁴ Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василян, 1967. С. 373-375.

¹⁵ Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василян, 1967. С. 375.

¹⁶ Anisimov E. V. The reforms of Peter the Great. Progress through coercion in Russia. 1993. P. 103-105.

Під час війни за польський трон цар Петро I та його військо пішли в наступ на декілька міст. Навесні 1705 р. вони захопили місто Вітебськ, знищивши майже все, що нагадувало про священномученика Йосафата. Після цього армія царя Петра I вирушила на Полоцьк, щоб знищити мощі святого, проте ченці подбали про те, щоб їх вивезли з міста ще до приходу ворога¹⁷.

Під час походу на Полоцьк п'ятий Петро I зайшов до собору Святої Софії. Він побачив у ньому ікону архієпископа. Тоді цар запитав у монахів, хто зображений на цій статуї. Вони відповіли йому: «Святий Йосафат». Після цього він запитав: «Який вид святості (він має)?» На це йому відповіли: «Святий мученик». Наступне питання звучало так: «Хто вбив його?», відповідь на яке була «Люди Вітебська». Тоді московський цар запитав, які саме люди це були. На це вікарій відповів: «Частина шляхти та міщан». Наприкінці цар Петро I поставив питання: «Якої віри вони були?» На це вікарій відповів: «Вашої віри». Після цієї відповіді правитель роззлився ще більше (першою причиною невдоволення було вивезення мощей з Полоцька)^{18,19}. Він вдарив мечем отця Якова Козіковського (настоятеля монастиря), після чого той упав біля статуї святого Йосафата. Свита царя напала на чотирьох ченців, що були поряд. Двох з них убили одразу, а іншим двом завдали смертельних ран, через які ті померли за декілька годин. На це цар сказав: «Уніати відтепер матимуть кількох Йосафатів». Тіла цих ченців він наказав спалити, щоб їх не вважали мучениками. Інші ченці були поранені московськими військами та кинені до в'язниці. Монастир пограбували, перетворивши його на склад для зброї²⁰.

Після того, як мощі були вивезені з міста, ними опікувався Карл Радзивілл. Він обіцяв передати мощі собору після того, як московські війська відступлять. Але князь не виконав цієї обіцянки та не відправив їх до Полоцька. Мощі священномученика Йосафата почали перебувати в його каплиці в місті Білій Підляській, до якої ніхто не міг зайти. Проте Карл Радзивілл передав срібний саркофаг, подарований Левом Казимиром Сапігою, монастирю Чину святого Василя Великого в містечку Жировицях²¹.

1711 р. князь Карл Радзивілл помер. Його дружина та діти також не мали бажання віддавати мощі святого ченцям. 1743 р. було укладено новий договір (після довгого процесу у Апостольській Столиці). Родина Радзивілла була змушена передати частину мощей (ліву руку) до міста Полоцька та збудувати церкву для отців василіян, у якій мали перебувати мощі священномученика Йосафата. Незважаючи на цей договір (укладений після процесу в Римі),

¹⁷ Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василян, 1967. С. 375-376.

¹⁸ Duchński F H. Historia o pozabianiu bazilianów w połockiej cerkwi przez cara Moskiewskiego etc. W roku 1705tym, dnia 30 Junia starego. Париж. 1863. S.8.

¹⁹ Kerstin S. Jobst Transnational and Trans-Denominational Aspects of the Veneration of Josaphat Kuntsevych. Journal of Ukrainian studies. № 37. 2012. P. 8-9.

²⁰ Guepin A. Saint Josaphat, archevêque de Polock, martyr de l'unité catholique et L'Eglise Grecque unie en Pologne, Том 2. Париж, 1874. P. 430-431.

²¹ Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василян, 1967. С. 376-377.

магнатська родина не виконала його умов. Це стало причиною втручання великої кількості впливових людей (князів, провідних духовних лідерів) у справу²².

Князь Михайло Чарторийський запропонував ченцям василіянам церкву та дотації у місті Волчині, якщо вони перевезуть туди мощі (тобто до його резиденції). Ще один князь - Михайло Сапіга - хотів, щоб мощі священномученика Йосафата були в його церква в селі Рожанці в тому саркофазі, що подарував його предок Лев Казимир Сапіга 1650 р.²³

1764 р. князь Радзивілл був змушений втікати з Польщі. Через це він віддав наказ замурувати мощі Йосафата Кунцевича в одному з мурів свого замку. Про місце перебування мощей знали лише три особи (князь Радзивілл, отець Андрій Лодієвський, який був настоятелем монастиря василіян у Білій Підляській, та муляр)²⁴.

Проте цього самого 1764 р. московські війська увійшли до Білої Підляської, зацікавившись долею мощей. Через це отець Андрій Лодієвський на початку 1765 р. з декількома людьми вночі прийшли до замку князя Радзивілла. Ще однією причиною їхнього нічного походу по мощі було занепокоєння за стан тіла. Взявши з собою муляра, який добре знав, де перебуває тіло Йосафата Кунцевича, вони розібрали стіну. Після того, як отець з ченцем зайшли всередину, вони побачили те, що труна була покрита мохом. Згодом її розчистили та винесли до воза, біля якого їх чекав міщанин. На нього поставили труну, приклавши її мішками²⁵.

Їдучи по дорозі, «рятівники мощей» зустріли кількох військових Російської імперії. Ті їх запитали: «Хто йде?», на що отримали відповідь: «місцеві». Наступне питання звучало так: «Звідки йдете?», на що була відповідь: «Від млина». Тоді їх запитали, що вони везуть та куди, на що ті відповіли, що везуть борошно до монастиря. Після цього московити рушили далі, давши спокій «доставникам борошна». Нарешті вони добралися до монастиря, де їм допомогли занести труну до скарбниці над ризницею (захристієм). Наступного дня ченці відкрили труну та побачили, що одяг та тіло архиєпископа були покриті пліснявою²⁶.

Інформацію про те, що тіло Йосафата Кунцевича перебуває в Білій Підляській, тримали у великій таємниці. Але люди про це дуже швидко дізналися та домоглися, щоб мощі виставили на всенародне вшанування. Це відбулося восени 1765 р., тобто шістьдесят років після останнього багатолюдного шанування в Полоцьку 1705 р.²⁷

²² Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василіян, 1967. С. С. 377.

²³ Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василіян, 1967. С. 378.

²⁴ Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василіян, 1967. С. 378.

²⁵ Записки Чина Св. Василя Великого. Т.1. Жовква, 1924. С. 611-612.

²⁶ Записки Чина Св. Василя Великого. Т.1. Жовква, 1924. С. 612.

²⁷ Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василіян, 1967. С. 379.

Святкування було урочистим, навіть московити не перешкоджали святкуванню (одні з них допомагали жителям міста стріляти з міномета, а інші - цілували руку мученика. Лише один військовий був на урочистостях у стані алкогольного сп'яніння. Він почав принижувати Йосафата Полоцького, проте його командир дав йому догану, забрав зброю та кинув у в'язницю²⁸.

Через деякий час знову почала з'являтися інформація про чуда, вчинені за посередництвом священномученика Йосафата. Найвідомішим серед них є зцілення Конрада Кошульки. Він протягом двадцяти років не бачив на одне око та протягом чотирьох років був повністю сліпим. Конрад здійснив два паломництва до мощей священномученика Йосафата. Під час другого паломництва до тіла мученика він одужав. Сталося це на Різдво 1768 р.²⁹.

Мощі священномученика Йосафата Кунцевича відвідувала велика кількість паломників. Проте більша частина з них була бідною, що стало причиною малого розміру пожертв. Унаслідок цього було дуже важко утримувати святиню та ченців. Проте, незважаючи на це, отець Теофіл Серафимович та отець Тимотей Щуровський, які були ігуменами василіянського монастирями протягом 1776-1780 рр. та 1780-1786 рр. відповідно, намагалися залучити якнайбільше фондів для розбудови церкви³⁰.

Отець Теофіл також придбав великі поля та луки, які давали прибуток для монастиря. Окрім цього отець провів перші урядові оглядини мощей. Відбулося це 20 лютого 1780 р. (немає точної інформації, чи відбувалися вони протягом 1705-1764 рр., а розгляд тіла отцем Андрієм 1765 р. не був офіційним). Під час цього процесу було виявлено, що немає кисті та частини лівої руки. Після оглядин Папа Пій VI видав наказ, у якому йшлося, що мощі священномученика Йосафата повинні зберігатися під замком, ключі від якого будуть в архимандрита та в отця Теофіла і його наступників. Чергова перевірка мощей відбулася 9 лютого 1785 р. (проводили її отець Людвик Войнилович та ігумен монастиря – отець Тимотей). Під час цих оглядин вони описали домовину, одяг та тіло покійного архієпископа Полоцького (було виявлено, що немає частини лівої руки, одного пальця правої руки та пошкоджені м'язи рук)^{31, 32}.

Через два роки після чергової інспекції тіла (13 лютого 1787 р.) було здійснене пограбування домовини священномученика Йосафата. Злодій відімкнув замки та викрав коштовності, але, на щастя, не зробив нічого тілові. Через декілька місяців він повернув награвоване монастирю³³. Після цієї події

²⁸ Guerin A. Saint Josaphat, archevêque de Polock, martyr de l'unité catholique et L'Eglise Grecque unie en Pologne, Том 2. Париж, 1874. Р. 455.

²⁹ Guerin A. Saint Josaphat, archevêque de Polock, martyr de l'unité catholique et L'Eglise Grecque unie en Pologne, Том 2. Париж, 1874. Р. 456.

³⁰ Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василіян, 1967. С. 379-380.

³¹ Guerin A. Saint Josaphat, archevêque de Polock, martyr de l'unité catholique et L'Eglise Grecque unie en Pologne, Том 2. Париж, 1874. Р. 458-459.

³² Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василіян, 1967. С. 380-381.

³³ Guerin A. Saint Josaphat, archevêque de Polock, martyr de l'unité catholique et L'Eglise Grecque unie en Pologne, Том 2. Париж, 1874. Р. 461.

владика Максиміліан Рилло (адміністратор Перемишльської єпархії 1780-1785 рр.³⁴ її єпископ протягом 1785-1793 рр.)³⁵ подарував полотно з оксамиту малинового кольору та квіти для прикрашання домовини ззовні³⁶.

Чергові інспекції мощей Йосафата Кунцевича відбувалися 12 травня 1788 р. та 23 липня 1789 р. Проводив їх Порфирій Скарбек-Важинський, який спершу був архимандритом, а згодом протоархимандритом ЧСВВ (це були неурядові перевірки). Згодом отець Порфирій став єпископом єпархії в Холмі. Під час свого перебування на цій посаді він здійснив ще дві перевірки мощей священномученика 1797р. та 1800 р. Під час цих перевірок було замінено ризи архієпископа та його сандалі³⁷.

Останні офіційні оглядини мощей Йосафата Кунцевича в Білій Підляській відбулися 2 вересня 1826 р. Очолив їх холмський єпископ Фердинанд Ціхановський. Під час цієї інспекції було виявлено, що труна була трохи пошкодженою. Але після того, як відкрили домовину, виявили, що тіло мученика не зіпсувалося. Вони могли посадити його, керувати правою рукою так, ніби він був живим. Після цього його лице, шию та плечі очистили від пилу. Його одягли в новий стихар з позолотою та багряний сакос, а інші елементи його одягу залишили старими (омофор та митру). Наступного дня (3 вересня) люди могли приступити до мощей священномученика. Люди мали можливість перебувати біля його тіла до вечора, батьки приводили дітей, щоб блаженний Йосафат заступався за них³⁸.

1867 р. відбувся канонізаційний процес блаженного Йосафата Кунцевича. З цього часу його було визнано святим. Це ще більше підсилило бажання керівництва Російської імперії визначати долю його мощей. Але варто зазначити, що навіть не всі піддані Австро-Угорщини, які визнавали себе українцями чи, тим більше, греко-католиками, вважали Йосафата Кунцевича справді святим своєї Церкви. Є дві причини цієї «непопулярності святого Йосафата». Перша - наслідок діяльності москвофілів³⁹. Москвофіли - це суспільно-політична течія, яка діяла у другій половині XIX століття на території західноукраїнських земель, що перебували у складі Австро-Угорської імперії. Вони ототожнювали себе з єдиним руським народом (інша назва - русофіли), намагалися запровадити російську мову, культуру, літературу, історію та світогляд на підавстрійських українців. Однією з їхніх цілей було перешкодження діяльності Греко-католицької церкви та утвердження Російської православної церкви на території

³⁴ Лужницький Г. Українська Церква між Сходом і Заходом: нарис історії української церкви. Філадельфія, 1954. С. 449.

³⁵ Лужницький Г. Українська Церква між Сходом і Заходом: нарис історії української церкви. Філадельфія, 1954. С. 489, 494.

³⁶ Guerin A. Saint Josaphat, archevêque de Polock, martyr de l'unité catholique et L'Eglise Grecque unie en Pologne, Том 2. Париж, 1874. Р. 461.

³⁷ Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василян, 1967. С. 381-382.

³⁸ Записки Чина Св. Василя Великого. Т.1. Жовква, 1924. С. 86-88.

³⁹ Kerstin S. Jobst Transnational and Trans-Denominational Aspects of the Veneration of Josaphat Kuntsevych. Journal of Ukrainian studies. № 37. 2012. Р. 11.

Галичини, Буковини та Закарпаття⁴⁰. Вони мали декілька часописів, серед яких одним з найвпливовіших був «Слово». У ньому публікувалися антийосафатівські статті, що спричинило появу хибних думок про священномученика. Другою причиною можна вважати неправильне розуміння українцями подій, які стосувалися канонізації. Вони вважали, що це була пропольська пропаганда, яка відбулася після невдалого польського повстання 1863-1864 рр.⁴¹.

Російська імперія та Російська православна церква мали ціль — підпорядкування Греко-католицької церкви собі. Священників цієї Церкви почали депортовувати до Сибіру, забирати парафії, а на початку 1839 р. було оголошено про «приєднання» до РПЦ. Після невдалого польського повстання («Січневого повстання») 1863-1864 рр. російська влада взялася за ліквідацію Холмської єпархії. 1864 р. було ліквідовано Василянську провінцію та всі монастирі на Холмщині. Згодом тиск на унійні парафії посилювався, що спричинило появу пратулинських мучеників 1874 р. У кінцевому результаті російська влада 11 травня 1875 р. домоглася офіційного приєднання Холмської єпархії до Російської православної церкви після збору підписів⁴².

Оскільки Йосафата Кунцевича проголосили святим 1867 р., царська влада поставила собі мету - якнайшвидше заховати мощі від людей. 1873 р. в них настала прекрасна нагода для цього. У Білій Підляській парохом храму, де перебувало тіло святого, був москвофіл – отець Ливчак (ім'я не вказано). Він організував перенесення мощей священномученика до підвалу храму (причиною цього вважали ремонт церкви). Для цієї процедури настоятель скликав братство храму та написав губернаторові, щоб той дав дозвіл на розміщення мощей у підвалі. Процес перенесення труни з тілом відбувався 26 травня 1873 р. Його розпочали о шостій годині ранку, оскільки мощі передували в Білій Підляській з 1705 р. Якби це побачили люди, авторитет імперської влади сильно понизився б. Священники, яких було запрошено на перенесення, дізналися про причину перенесення на місці подій. Спершу ніхто не мав бажання переносити мощі святого. Ні священники, ні члени братства, ні муляри не наважилися це зробити. Лише після того, як до храму зайшов посланець Марка Поппеля, отець Николай Калиновський, отці винесли саркофаг із храму. Тоді жандарми знесли тіло святого в підвал. Через деякий час їх там замурували⁴³.

Протягом 1914-1918 рр. тривала Перша світова війна. Федір Заяць (1886-1954 рр.), який служив старшиною австрійської армії під час неї, на початку вересня 1915 р. повертався з фронту з-під Барановичів. Він разом зі своїми

⁴⁰ Енциклопедія історії України у 10-и томах: Т. 7. Мл – О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Видавництво «Наукова думка», 2010. С. 83.

⁴¹ Kerstin S. Jobst Transnational and Trans-Denominational Aspects of the Veneration of Josaphat Kuntsevych. *Journal of Ukrainian studies*. № 37. 2012. P. 11-12.

⁴² Бабинський А. Історія УГКЦ за 90 хвилин. Вид 2-ге, доп. Львів: Видавництво «Свічадо», 2018. С. 65-68.

⁴³ Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василян, 1967. С. 386-388.

товаришами проходили крізь місто Білу Підляську. Тоді вони знайшли до місцевої церкви, яка здалася їм уніатською⁴⁴.

Військові, йдучи по дорозі, зустріли Еміліяна Радомінського та його дружину. Він запросив трьох вояків до себе переночувати. Після кількох чарок господар почав розповідати про храм, у яких заходив Федір Заяць та про мощі священномученика Йосафата, що там перебувають. Він сказав, що його батько був одним з мулярів, які працювали в храмі 1873 р. Сам Еміліян носив батькові обід, після чого виходив на хори та спостерігав за цією сумною картиною. Федір Заяць зафіксував усю цю інформацію. У нього виникла ідея - передати її митрополічій консисторії у Львові. Через деякий час у нього появилася така можливість. У розпорядженні військового командування йшлося, що перша сотня повинна відправити 14 людей до Бродів. Федір Заяць став одним з них. По дорозі він заїхав до Консисторії, де працював його знайомий Микола Чапельський. Коли Федір розповів йому цю історію з мощами, отримав відповідь, що в Консисторії й без того багато клопотів, направивши його до монастиря василіян, що перебував на вулиці Жовківській. Священникам цього Чину йому вдалося передати усю інформацію, сказану Еміліяном Радомінським⁴⁵.

Через два місяці після того, у листопаді 1915 р., отець Платонід Філяс, який був протоігуменом ЧСВВ, відправив отця Павла Демчука для розпізнання мощей. 20 листопада 1915 р. йому вдалося зв'язатися з Еміліяном Радомінським, який вказав їм місце перебування мощей. Це підтвердило декілька жителів Білої Підляської. 9 липня 1916 р. тіло священномученика Йосафата було відмуроване. Отець Павло Демчук намагався зробити все, щоб отримати дозвіл на їх перевезення в безпечне місце, оскільки була загроза повернення російських військ. Наступного дня їх було виставлено на всенародне вшанування. 12 липня їх було відправлено до Відня, куди вони прибули через три дні. 16 липня 1916 р. мощі були доставлені до каплиці церкви Святої Варвари⁴⁶.

Оглядини мощей священномученика Йосафата відбулися 15 вересня 1916 р. (останні проводилися 90 р. тому, 1826 р.). Проводив їх єпископ Станіславівської єпархії Григорій Хомишин, отець-настоятель Йосиф Жук та його соратник отець Патрило (ім'я не вказано). Було виявлено, що стан тіла та одягу погіршився, оскільки понад сорок років мощі перебували у вологому приміщенні. Після цього було зроблено новий саркофаг для тіла⁴⁷.

25 вересня 1916 р. було придбано новий вівтар для каплиці церкви Святої Варвари, який освятив 29 жовтня того самого р. отець Йосиф Жук⁴⁸.

⁴⁴ Заяць Ф., Святий Йосафат у моїм житті. *Газета Християнський голос*. №22. Мюнхен, 2019. С. 1.

⁴⁵ Заяць Ф., Святий Йосафат у моїм житті. *Газета Християнський голос*. №22. Мюнхен, 2019. С. 4-5.

⁴⁶ Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василіян, 1967. С. 389-390.

⁴⁷ Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василіян, 1967. С. 390-391.

⁴⁸ Збірник на пошану св.Йосафата Кунцевича. Записки ЧСВВ. Рим, 1967. С. 351.

26 серпня 1917 р. митрополит Андрей Шептицький прибув до Відня⁴⁹ після трьохрічного перебування в ув'язненні в різних містах Російської імперії (Новгороді, Курську, Суздалі та Ярославлі)⁵⁰. Під його проводом 29 серпня було проведено комісією для підтвердження мощей священномученика Йосафата. Наступного дня відправили подячну Літургії за щасливе перевезення мощей до Відня⁵¹.

17 травня 1921 р. тіло святого перенесли з каплиці до великого вівтаря церкви Святої Варвари. За сприяння отця Жана та його родини в США було замовлено нову домовину, зсередини оббиту фіолетовим сукном, а ззовні позолочену обложено кришталевим склом. Її вартість - 400 доларів⁵².

Після вшанування 300-річчя смерті священномученика Йосафата 1923 р. отцем Горникевичем (ім'я не вказано) було перенесено мощі до престолу, що перебував на місці крилоса. Там вони розташовувалися до 1928 р. У травні цього р. в церкві Святої Варвари розпочалися ремонтні роботи. Тоді було зведено нову каплицю Святого Йосафата, яку освятив 1 листопада 1928 р. владика Микита Будка⁵³ (1877-1949 рр.; єпископ з 1912 р., захисник всього українського, засновник багатьох товариств, видавництв та часописів)⁵⁴. Каплиця та гробниця були виготовлені за проєктом архітектора-гофрата (придворного радника) Карла Голяя⁵⁵.

17 лютого 1931 р. отцем Горникевичем було направлено прохання до віденського Ординаріату, щоб дозволили відкрити саркофаг для вбрання нової митри та виставлення єпископських риз в окремій вітрині. 4 березня відбулося засідання Ординаріату, яке ухвалило позитивне рішення. Ці ризи були віддані Ганрієтті Франкль, щоб вона їх відреставрувала. Закінчився процес реставрації 1934 р. 25 листопада того самого р. було відслужено Літургію Кардиналом Теодором Іннітцером⁵⁶. Кардинал Іннітцер (1875-1955 рр.)⁵⁷ – архієпископ віденський з 1932 р.⁵⁸, Кардинал з 1933 р.⁵⁹. Тоді було посвячено вітрину та вложено в неї грамоту⁶⁰.

Тіло священномученика Йосафата перебувало в церкві Святої Варвари до листопада 1944 р. Тоді його перевезли до собору Святого Стефана. Причиною переміщення мощей святого була велика кількість бомбардувань столиці

⁴⁹ Збірник на пошану св. Йосафата Кунцевича. Записки ЧСВВ. Рим, 1967. С. 351.

⁵⁰ Енциклопедія історії України: Т. 10. Т – Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Видавництво «Наукова думка», 2013. С. 632.

⁵¹ Збірник на пошану св. Йосафата Кунцевича. Записки ЧСВВ. Рим, 1967. С. 351-352.

⁵² Збірник на пошану св. Йосафата Кунцевича. Записки ЧСВВ. Рим, 1967. С. 352.

⁵³ Збірник на пошану св. Йосафата Кунцевича. Записки ЧСВВ. Рим, 1967. С. 353-354.

⁵⁴ Енциклопедія історії України у 10-и томах: Т. 1: А–В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Видавництво «Наукова думка», 2003. С. 390.

⁵⁵ Збірник на пошану св. Йосафата Кунцевича. Записки ЧСВВ. Рим, 1967. С. 354.

⁵⁶ Збірник на пошану св. Йосафата Кунцевича. Записки ЧСВВ. Рим, 1967. С. 354.

⁵⁷ Liebmann M. Theodor Innitzer und der Anschluss. Styria, 1988. P. 16.

⁵⁸ Liebmann M. Theodor Innitzer und der Anschluss. Styria, 1988. P. 40.

⁵⁹ Liebmann M. Theodor Innitzer und der Anschluss. Styria, 1988. P. 67.

⁶⁰ Збірник на пошану св. Йосафата Кунцевича. Записки ЧСВВ. Рим, 1967. С. 354.

Австрії⁶¹. Протягом 1942-1945 рр. було здійснено майже вісімдесят рейдів на Відень, серед яких більша частина відбувалася протягом 1944 р.⁶². Коли й на цей собор було скинено бомбу (у березні 1945 р.), мощі священномученика перенесли до катакомб собору Святого Стефана⁶³.

Мощі архієпископа Полоцького перебували там від 1945 до 1949 рр. Папа Римський Пій XII⁶⁴. (1939-1958 рр. правління)⁶⁵ дозволив перевезти їх до Рима. Доставлення тіла до Вічного міста виконувалося американським капеланом отцем Нувером. У Ватикані отця з реліквіями святого зустрів Джованні Баттіста Енріко Антоніо Марія Монтіні (згодом - Папа Римський Павло VI). Тоді мощі святого почали перебувати в одній з каплиць Апостольської Столиці. Наприкінці 1950-их рр. курія отців василіян у Римі робила все, щоб відбувалося прилюдне почитання святого. У зв'язку з цим було перейменовано одну з вулиць Рима на честь Йосафата Кунцевича. 1963 р., після вісімнадцятирічного перебування в Сибіру на засланні, митрополит Йосип Сліпий (1892-1984 рр.) вийшов на волю. У лютому цього р. він прибув до Рима⁶⁶.

25 листопада 1963 р., під час Другого Ватиканського Собору (1962-1965 рр.)⁶⁷ було вирішено виставити мощі священномученика Йосафата на вселюдне почитання⁶⁸.

Висновки. Отже, мощі святого священномученика Йосафата пройшли величезний шлях від Вітебська до Рима. Між 1623 та 1963 роками реліквії святого були в кількох містах, таких як Вітебськ, Полоцьк, Супрасль, Біла Підляська, Відень та Рим. Незважаючи на велику кількість нападів на міста, у яких було тіло Йосафата Кунцевича, його завжди вдавалося зберегти. Нарешті, після трьох століть мандрівки по містах різних країн, мощі святого посіли почесне місце в базиліці Святого Петра в Римі. Ця подія була одним з етапів на шляху до визнання УГКЦ, а всенародне вшанування святого в Римі підняло її авторитет.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабинський А. Історія УГКЦ за 90 хвилин. Вид 2-ге, доп. Львів: Видавництво «Свічадо», 2018. 160 с.
2. Енциклопедія історії України у 10-и томах: Т. 1: А–В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Видавництво «Наукова думка», 2003. 688 с.

⁶¹ Збірник на пошану св. Йосафата Кунцевича. Записки ЧСВВ. Рим, 1967. С. 356.

⁶² Bombing of Vienna in World War II. URL: https://en.m.wikipedia.org/wiki/Bombing_of_Vienna_in_World_War_II. (дата звернення: 20.04.2025).

⁶³ Збірник на пошану св. Йосафата Кунцевича. Записки ЧСВВ. Рим, 1967. С. 356.

⁶⁴ Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василіян, 1967. С. 395.

⁶⁵ Marchione M. Pope Pius XII: Architect for Peace. Paulist Press, 2000. С. 57, 78.

⁶⁶ Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василіян, 1967. С. 395-396.

⁶⁷ Бабинський А. Історія УГКЦ за 90 хвилин. Вид 2-ге, доп. Львів: Видавництво «Свічадо», 2018. С. 109.

⁶⁸ Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василіян, 1967. С. 396.

3. Енциклопедія історії України у 10-и томах: Т. 7. Мл – О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Видавництво «Наукова думка», 2010. 728 с.
4. Енциклопедія історії України: Т. 10. Т – Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Видавництво «Наукова думка», 2013. 784 с.
5. Записки Чина Св. Василя Великого. Т.1. Жовква, 1924. 672 с.
6. Заяць Ф., Святий Йосафат у моїм житті. *Газета Християнський голос*. №22. Мюнхен, 2019. 8 с.
7. Збірник на пошану св. Йосафата Кунцевича. Записки ЧСВВ. Рим, 1967. 608 с.
8. Лужницький Г. Українська Церква між Сходом і Заходом: нарис історії української церкви. Філадельфія, 1954. 724 с.
9. Соловій М.М., Великий А.Г. Святий Йосафат Кунцевич : його життя і доба. Торонто: Видавництво оо. Василян, 1967. 463 с.
10. Anisimov E. V. The reforms of Peter the Great. Progress through coercion in Russia. 1993. 327 с.
11. Bain R. N. The first Romanovs and Wladislaus IV, 1613–1648. Cambridge : at the University Press., 1908. 448 с.
12. Bombing of Vienna in World War II. URL: https://en.m.wikipedia.org/wiki/Bombing_of_Vienna_in_World_War_II. (дата звернення: 20.04.2025).
13. Duchński F.H. Historia o pozabiianiu bazilianów w połockiey cerkwi przez cara Moskiewskiego etc. W roku 1705tym, dnia 30 Junia starego. Париж. 1863. 22 с.
14. Guepin A. Saint Josaphat, archevêque de Polock, martyr de l'unité catholique et L'Eglise Grecque unie en Pologne, Том 2. Париж, 1874. 548 с.
15. Josaphat Kuntsevych. URL: https://en.m.wikipedia.org/wiki/Josaphat_Kuntsevych. (дата звернення: 07.04.2025).
16. Kerstin S. Jobst Transnational and Trans-Denominational Aspects of the Veneration of Josaphat Kuntsevych. *Journal of Ukrainian studies*. № 37. 2012. 254 с.
17. Liebmann M. Theodor Innitzer und der Anschluss. Styria, 1988. 327 с.
18. Marchione M. Pope Pius XII: Architect for Peace. Paulist Press, 2000. 345 с.
19. St. Josaphat Kuncsevyc. *Catholic Encyclopedia*. URL: <https://www.newadvent.org/cathen/08503b.htm>. (дата звернення: 07.04.2025).

REFERENCES:

1. Babynskyi, A. *Istoriia UHKTs za 90 khvylyn*. Vyd. 2-he, dop. Lviv: Vydavnytstvo «Svichado», 2018. 160 s.
2. *Entsyklopediia istorii Ukrainy u 10-y tomakh: T. 1: A–V / Redkol.: V. A. Smolii (holova) ta in. NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy. Kyiv: Vydavnytstvo «Naukova dumka», 2003. 688 s.*

3. Entsyklopediia istorii Ukrainy u 10-y tomakh: T. 7. Ml – O / Redkol.: V. A. Smolii (holova) ta in. NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy. Kyiv: Vydavnytstvo «Naukova dumka», 2010. 728 s.
4. Entsyklopediia istorii Ukrainy: T. 10. T – Ya / Redkol.: V. A. Smolii (holova) ta in. NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy. Kyiv: Vydavnytstvo «Naukova dumka», 2013. 784 s.
5. Zapysky Chyna Sv. Vasyliia Velykoho. T. 1. Zhovkva, 1924. 672 s.
6. Zaiats, F. Sviaty Yosafat u moim zhytti. Hazeta Khrystyianskyi holos. № 22. Miunkhen, 2019. 8 s.
7. Zbirnyk na poshanu sv. Yosafata Kuntsevycha. Zapysky ChSVV. Rym, 1967. 608 s.
8. Luzhnytskyi, H. Ukrainska Tserkva mizh Skhodom i Zakhodom: narys istorii ukrainskoi tserkvy. Filadelfiia, 1954. 724 s.
9. Solovii, M. M., Velykyi, A. H. Sviaty Yosafat Kuntsevych: yoho zhyttia i doba. Toronto: Vydavnytstvo oo. Vasyliian, 1967. 463 s.
10. Anisimov E. V. The reforms of Peter the Great. Progress through coercion in Russia. 1993. 327 c.
11. Bain R. N. The first Romanovs and Wladislaus IV, 1613–1648. Cambridge : at the University Press., 1908. 448 c.
12. Bombing of Vienna in World War II. URL: https://en.m.wikipedia.org/wiki/Bombing_of_Vienna_in_World_War_II. (date of application: 20.04.2025).
13. Duchński F.H. Historia o pozabiianiu bazilianów w połockiey cerkwi przez cara Moskiewskiego etc. W roku 1705tym, dnia 30 Junia starego. Париж. 1863. 22 c.
14. Guepin A. Saint Josaphat, archevêque de Polock, martyr de l'unité catholique et L'Eglise Grecque unie en Pologne, Том 2. Париж, 1874. 548 c.
15. Josaphat Kuntsevych. URL: https://en.m.wikipedia.org/wiki/Josaphat_Kuntsevych. (date of application: 07.04.2025).
16. Kerstin S. Jobst Transnational and Trans-Denominational Aspects of the Veneration of Josaphat Kuntsevych. Journal of Ukrainian studies. № 37. 2012. 254 c.
17. Liebmann M. Theodor Innitzer und der Anschluss. Styria, 1988. 327 c.
18. Marchione M. Pope Pius XII: Architect for Peace. Paulist Press, 2000. 345 c.
19. St. Josaphat Kuncsevyc. Catholic Encyclopedia. URL: <https://www.newadvent.org/cathen/08503b.htm>. (date of application: 07.04.2025).

*Стаття надійшла до редакції 09.01.2025 р.
Стаття рекомендована до друку 23.01.2025р.*